

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Extra Posten.

Måndagen den 24 Januari 1820.

Fragmenter, rörande Nordiska Naturmytherna.

(Insändt.)

Vattnet.

Vattnet har bland alla elementer anses för att vara det mest underbara, äfvensom det äldsta af alla; äfven vår Nordiska Mythologie hänvisar på detta. Ty när de tvenne verldar Muspelheim och Nifelheim uppkommo, flöto redan de dystra isvägarne Eliyagar i den omätliga rymden; vattnet såges vara jordens blod; ty vi veta, när Ymer eller Chaos förgicks och verlden bief skapad, så sades att af Ymers blod bief verldshafvet bildadt. Vattnet är ett herrligt och förvånande element. Det var ej underligt om menniskorna intogos af dess omätliga pragt. — Hvad vore väl jorden förutan dessa stora majestätiska verldshaf, hvad vore de fagraste nejder, om de icke bepryddes af vattenmassorne, dessa Guds speglar? Men hvad som förnämligast förorsakar, att en stor vatturymid tjusar vårt öga och rör vår själ, är dess ofantliga vidd, som ingen kan öfverse. Den är liksom en bild af den omätliga evigheten och af Gud sjelft: liksom dess djup tyckes vara outgrundeligt, såsom Allfaders vishet. Denna blanka spegelklara yta, der hela himmelnen sig målar, med sin sol, sina stjernor

och sitt blåa fäste, huru tjusande, huru skön! Det beständigt rörliga i vattnet uppväcker äfven vår hänryckning. När himlen malnar och stormarne från Nordfjällarne kasta sig ned öfver hafven och kämpa med de brusande vågorne, då bäfvar vår själ och förmörkas, men intages tillika af en häpen vörndnad öfver hafvets och vågornes majestätiska dån. Allt är då i rörelse. Det långsamma, tillväxande bullret, som nalkas mer och mer, de brusande vågorne, som dansa i hvita svalldukar, komma själen att häpna och förstummas. Men snart går solen åter klar opp emot boljan, hafvets brusande upphör och den milda aftonens strimma bestrålar de lugnade vågorne. Om vi åter gå till mindre vattenmassor, till strömmar och floder, så intaga de äfven våra känslor. Mildt slingrar sig bäcken genom tusen omlopp, kring blomstrande kullar, än framglantande, än försvinnande; den majestätiska strömmen störtar sig tvertom med kraft utför fjällarne, och banar sig våldsamt vägen till sin faders hem, verldshafvet. Källan åter framkommer liksom ur jordens innersta hjerta, så ren och klar liksom sjelfva oskulden, ej väcka henne några stormar, ej förnä de att uppgrumla dess botten. Hon åtnöjer sig blott med att beskuggas af något grönskande träd eller att bekransa sig med några enkla blomster, som stå kring hennes bräddar. — Märkvärdigt är, och man torde ej härpå

gifvit akt, huru de skönaste blomster som oftast finnas vid och uti vattnet, och behålla antingen den blå färg, som vattnet lånar af himmelen, eller den hvita färg, som det i mindre massa antager. Se! i kallans glas vid tufvan speglar sig vårens blåa och hvita sippor och trohetens ros: förgät mig ej. An den hvita Nackrosen! hur stält höjer hon sig ej öfver vågorne, och utbreder sina haltrunda och stora blad. Jemväl kring strömmarnes bräddar, antar gräset ett grönare utseende. Vattnet är derföre liksom en del af naturens lif.

Från dessa allmänna reflexioner, som lätteligen böra uppfattas af dem, som lärt sig älska naturens hemlighetsfulla skönhet, vill jag gå till de Nordiske Mytherna häröfver. Då i människoläggets barndoms och ungdoms ålder, liksom än i dag inträffar med hvar människa, fantasien och känslan voro lifligare och fullare, så omfattade de äldste folkslag, sålunda ätven våra förfäder, naturen med kärlek och tjusning. De sågo i allt ett inueboende lif och yarelse, deraf uppkommo dessa personifieringar, i det de, för att göra sina begrepp sinnliga och varaktige, föreställde sig allt under menskliga eller lefvande gestalter. Vi få derföre icke tro att ifrån början detta var någon grof afgudadyrkan, nej — de ansågo naturens krafter såsom strålar af Gud; men sedan det höga begreppet om naturen försvunnit, öfvergick denna poetiska framställning af henne till en slafvisk dyrkan. Våra Nordboar, sade vi, älskade Naturen, men deras beskrifningar öfver henne äro ofta dystra och mörka. Här i Norden är ej naturen sådan som i söder, leende och glad, nej hon är melancholisk, mörk och allvarsam. Derföre äro beskrifningarne öfver henne klädda i en sorglig färg, hon är uppfylld med idel troll, drakar, jättar och dvärfar, emedan här i Norden har människan att kämpa och strida mot köld, höga fjällar etc. — Vattnet, i hela sin massa tagit, tyckas de hafva förestäldt under bilden af Midgårdsormen, ehuru

han äfven tyckes vara en symbolisering af det onda i verlden. Låtom oss imelertid här föreställa honom såsom Naturmyth, en bild af vattnet på jorden. Han kallas i Eddan for Jormungander. Han var son af Loke med Angerboda och blef af Oden kastad i hafvet, der han ligger och biter sig i stjerten kring all land. Vid Ragnarauk säges det, att han söker sig opp på land, och förpestar då luft och himmel. Våra fäder tycktes der föreställa sig, att länderne voro tillsammanstagnade liksom en ö, på hvilken människorna bodde, och rundt omkring densamma låg det omätliga världshafvet i en ring. Dessa ofäntliga vattenmassor voro fängslade inom sina vissa rum, till Ragnarauk skulle stunda.

I tidernas början, enligt våra myther, var midgårdsormen eller hafvet gudarne upproriskt, och vi veta att Thor hade flera strider med honom, slutligen blef midgårdsormen nedkastad på jorden. Jag vill häröfver våga att göra en gissning. Måne ej jorden fördom, liksom Saturnus, varit omgifven af en ring, som genom någon stor naturhändelse i vårt planet system brustit sönder och nedfallit i vattenmassor på jorden, och att härifrån vi hafva alla folkslags mythiska berättelser om en syndafloed, till exempel hos Judarne, hvilka derföre ansågo regnbågen såsom en försoningspant af Gud, då de i stället för den förut varande förderfvade ringen, skådade den milda bågens sken uti skyn — och härigenom liksom sågo en underpant derpå, att ingen sådan förstörande flod mer skulle inträffa. Om vi antaga denna gissning, så finna vi något skäl deruti, hvarföre Midgårdsormen blef nedkastad från Gudarnas himmelska boningar på jorden, och blef ansedd såsom ett ondt vasende; jemte Midgårdsormen föreställdes det stormande hafvet, af sednare skalder, under bild af Aegir, och det lugnande hafvet under bilden af hans maka Ran, och hafvets vallningar och brusningar efter stormen, under bilden af Aegirs dottrar, som

beskrivas klädda i hvita svalldukar, dansande på den upprörda vattenytan. I många våra forna qvaden besjunges hafvet, såsom Wikingens element. På skeppet stod han och hörde i natten den dånande sjöns visor, och lyftade sin harpa och söng, för att liksom öfverrösta och döfva och tygla vågornes och stormarnes buller; vindarne susade i hans harpas strängar och i de flygande håren, han tyckte liksom att samma våldsamma brusande känslor, som upprörde hafvet, äfven skakade hans inre, af langtan höjde han då sitt svärd till strid och kamp, och när dagranden uppsköt, stormarne tego, Ægirs döttrar blånkte mot österns gullport, var redan hugyfarden börjad vid ludrarnes klang och kämparnes harskri.

Bland de öfrige i sednare tider bildade Myther öfver hafvet, är äfven mythen om Necken och Hafsfrun. Den förra är kanske en annan benämning på Niord eller med honom sammanblandad, om hvilken vi nedanför skola ytterligare tala. Necken troddes bo i vattnet och under symningen sade man sig stundom se honom sitta på en skuggrik strand, spejande på sin harpa, läkande till sig hvem han ville. Dansande elfvor omgäfvade honom. Vi veta huru denna Myth, så mycket i sig själf vacker, blifvit i sednare tider så väl förändrad som äfven begränsad, af de så kallade förståndige, såsom idel galenskap. Efter min tanke så föresällde Necken icke endast Sjugud, utan äfven Musiken, och såsom vattnet af alla elementer är det för ögat underbaraste, så tog man detsamma till en bild af sångens underfulla verkan. Hvar och en som äger en ren känsla har väl stundom inom sig förmärkt huru, då man en klar dag betraktar en lugn vattenyta, liksom en underbar och himmelsk sinnesstämning rörers inre. Ögat kan ej nog betrakta den vida blåa vattenmassan, der himmelen speglar sig, med sina skyar, och stjernor och foglar, och der de gröna stogarne, stå opp och nedvända i vattnet. Om man en

lugn sommarafton ställer sig vid stranden af en sjö, i det solen så stilla nedgår; och man hör rundtomkring vågornes sakta och milda brusande — och huru vinden far i löfven, som återspeglas på vattnets botten; så fylles i ett sådant ögonblick hjertat ovillkorligen af underbara känslor och ögat af tårar. En annan värld liksom framstår för ens ögon. Så är det äfven med sång och harpolek, och våra fäder valde en träffande bild, då de liknade det lugna vattnet vid musiken, och vågens brus vid dess toner. Sednare tillägg förtälja, att man kunde få lära sig spela af Necken eller Strömkarln, (som han äfven kallas, emedan han troddes i synnerhet uppehålla sig uti strömmar och bäckar, och under deras broar); vilkoret var att man skulle 3 Torsdagsnätter å rad gå till honom midnattstimman med violn på armen, confonium och stråke, för att taga lectioner, den 3:dje Torsdagsnatten skulle man offra åt honom en katt, så svart att ej en gång den onde kunde själf vara svartare. Hade man lyckligt fullbordat detta, så kunde man sedan spela så bord och tallrikar dansade. Angående den svarta katten, så, ehuru valet tyckes vara eget och besynnerligt, vill jag ändå framställa de skäl, som jag förmodar härtill varit orsaken. Vi veta att Freja eller Nordboens kärleksgudinna, färdades med kattspann, kattor voro henne agnade, och ej så utan skäl, ty de äro smeksamma djur, se midt i kolsvarta mörkret, stryker man dem på ryggen så gnistrar det af dem, och för öfrigt äro de lättfotade och tysta. Våra fina öron förefaller det lustbart nog, men visa mig något annat i Norden varande djur, som bättre kunde anstå Freja. Nordboen valde det mest med henne harmonierande han kände. Nu kunna vi någorlunda inse, hvarföre Necken begärde detta svarta offer. Men nog härom. Från Necken låtom oss fara öfver till Hafsfrun. Antingen är Hafsfrun en annan benämning på Ægirs döttrar, vågorne, eller ock menas dermed en tjock mist, som uppsti-

ger stundom på insjöar, midt under dagen och förvillar sjöfarande. Hon kallas tillsammans med Necken, i vissa provinser, Sjörå. Likasom Skogsbrudar och Dvärjar kallas för Skogsrå och Löfjerskor m. m.

Njord var äfven en gudomlighet och sades vara beherrskare öfver vindarne och hafven. Han tyckes närma sig till Grekernas Neptunus, hvilken ägde samma herravälde. Man åkallade honom på sjön och vid fiske. Huruvida ej Njord är en sammanblandning af Frej, kan ej säkert afgöras, likväl tyckes det så. Efter min förmodan kan Njord till en del anses såsom en Myth först uppkommen när Oden, under Gylfes tid, hitsom, och kanske äfven historiskt sammanblandad med någon af hans söner. Om hon m, såsom Myth, kan ej sålunda stort sägas. Han var gift med Skalde, jagtens gudinna. Med sin maka vistades han 3 nätter vid sjön och 9 på bergen. Männe ej detta har atseen-de på årstiderna, att 3 månader af året ansågo våra förfäder tjenligast till fisk-fångst och de öfriga 9 månader drogo de upp åt bergen och närde sig af jagt.

(Forts. e. a. g.)

Rosenfesten, införd i Sverige.

(Slut från N:o 6.)

Sedan nyttan af sjelfva Rosenfesten nu är satt utan all fråga, bör det fagna hvarje rättsinnig, som ej ännu har sig det bekant, att dess införande verkligen ägt rum, och det midt i sjelfva hufvudstaden. -- Öfversättaren af ett bref om denna festen, infördt i Stockh. Posten för sistledne år N:o 220, ansåg att densamma endast borde och kunde införas med någon framgång i de af Sveriges aflägsnare Provinser, som ännu ägde en patriarchalisk renhet i seder och tänkesätt, och der dyg-

den älskas och utöfvas utan belöning; men denne öfversättare har något litet misstagit sig om sakens rätta esprit. I alla fall bör det fagna honom, som ifrar för det höga och sanna, att en ung flicka från sjelfva Stora Operans *foyéer*, har blifvit till Rosenflicka utkorad och i Sverige först fått emottaga den Rosenhatt, hvars trollkraft förmår bereda en ny gyl-lene ålder. -- Man har väl trott att litet våld ägt rum vid utnämmandet, och att vissa relationer varit mera verkande än sjelfva flickans dygd.

Man omtalar några små anecdoter, som kunde satta den i fråga, och ibland annat: att hon träffat tvenne unga förkladda Riddare aftonen före Festen, hvilka voro utgångne på äfventyr, och som, bedjande om ett Rendez-vous, hon icke var nog hård att kunna neka; men att hon häldre uteblef och lät dem hvar på sitt håll sucka förgäfvos, än hon skulle underlata att träffa en älskare, som hade ett äldre löfte, hvilket Rendez-vous hon också gaf i flera hundrade personers närvaro. Äfven säger man att Ordöranden af Valförsamlingen förbehållit sig några små oskyldiga faveurer, för det han genom sitt anseende skulle verka och leda valet. Men om detta icke skulle höra till Chronique Scandaleuse, finner man af det föregående huru ringa det betyder. -- Allt nog, den viktiga och så mycket omskrifne Rosenfesten, är nu hos oss införd. Den ägde rum för första gången Fredagen den 14 Januari, och repeteras tid efter annan. En hvar som åstundar se och bevista densamma, vinner sin önskan förmedelst Entré-Billet till Kongl. Stora Theatern, då Oprettan *Joconde* uppföres, der högtidligheten föregår under Tredje Acten, vid slutet af stycket.

N:o 8 utgifves nästa Torsdag.

Stockholm, tryckt hos JOHAN IMNELIUS.